

izvirno znanstveno delo

UDK 091:929.52 Obereigner J. (497.4 Loška dolina)
091:929.52 Schollmayer (497.4 Snežnik)
prejeto: 7. 3. 2000

Angelika Hribar

višja bibliotekarka v Knjižnici za germanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta v Ljubljani
SI-1000 Ljubljana, Aškerčeva 2

Gozdarski direktor posestva Snežnik Jožef Obereigner in njegova rodbina

IZVLEČEK

Jožef pl. Obereigner, doma iz čeških Podebradov, prevzame službo upravnika snežniškega gospostva leta 1872 in se z družino nastani v gozdarski hiši poleg gradu. Leta 1884 sprejme v službo Henrika Schollmayerja in ga pošlje za revirskega gozdarja na samotno gozdarsko postojanko Mašun. Schollmayer se 1887 poroči z Obereignerjevo najstarejšo hčerko Marijo. Članek skuša prikazati življenje obeh družin, kakor ga podaja v svojih dnevnikih Henrik Schollmayer v času, ko je živel na Mašunu in prva leta po selitvi v Snežnik.

SUMMARY

THE FORESTRY MANAGER OF THE SNEŽNIK ESTATE JOŽEF OBEREIGNER AND HIS KINDRED

Jožef (noble) Obereigner from the Czech Podebradi, entered upon the managing post of the Snežnik estate in 1872 and settled with his family in a forester's house beside the castle. In 1884 Obereigner employed Henrik Schollmayer as a district forester, and sent him to a secluded forestry post Mašun. In 1887 Schollmayer married Obereigner's eldest daughter Marija. The article tries to present the lives of the both families, as Henrik Schollmayer described it in his diaries during his living at Mašun and during the first years after moving to Snežnik.

Ključne besede: gozdarski mojster, rodbina Obereigner

Kratek življenjepisa

Jožef pl. Obereigner (Josef Leonard von Obereigner)¹ se je rodil 30. januarja 1845 v Podebradih na Češkem, kjer je bil njegov oče (Josef von Obereigner) župan. Po končani osnovni šoli v rodnem mestu je odšel na realno gimnazijo v Prago, vendar jo je leta 1860 zapustil in nastopil gozdarsko prakso na gospostvu "Sina" v Podebradih. Leta 1863 se je vpisal na Gozdarsko akademijo v Tharandtu v Nemčiji, ki jo je po dveh letih končal

in prejel srebrno odlikovanje za marljivost in lepo vedenje.

Najprej se je potegoval za službeno mesto revirskega gozdarja na Poljskem, ki mu je bilo tudi odobreno, vendar se je potem odločil za že prej ponujeno mesto gozdarskega nadzornika v Bukovini pri mestu Polička. To službo je nastopil 1. maja 1867.

Poročil se je 24. septembra 1868 in v oktobru pripeljal v Bukovino svojo soprogo Pavlino Bouček, ki je bila prav tako doma iz Podebradov. Njen oče je bil mestni zdravnik, dr. Franc Bouček, mati pa je bila Antonija, roj. Votoček. Pavlina je bila

¹ Krstna imena sem večinoma slovenila, ob prvi omembi v oklepaju navajam češko oziroma nemško obliko.

rojena 13. januarja 1845, tako da sta bila z možem istih let. V Bukovini (hišna št. 1) so se jima rodili trije otroci: Marija (češ. Márie) 15. avgusta 1869; Emil (češ. Miloš) 2. maja 1871 in Zdenka 24. julija 1872.

Jožef pl. Obereigner z ženo Pavlino (roj. Bouček) po poroki leta 1868 (9,5 x 6 cm; last pravnukinja Angelike Hribar).

V maju 1872 je Josef Obereigner od direktorja tharandske gozdarske akademije, Friedericha Judeicha, prejel pobudo, naj se poteguje za službeno mesto gozdarskega mojstra na knežjem posestvu Schönburg Waldenburgov Snežnik na Kranjskem. Že v naslednjem mesecu mu je bilo to službeno mesto odobreno in 15. oktobra 1872 je prevzel komaj 27 let star mož vodstvo enega največjih gospostev na Kranjskem, ki ga je upravljal do konca svojega življenja.

Z družino se je nastanil v gozdarski hiši v parku poleg grajske stavbe, ki jo je dal zgraditi princ Jurij po prevzemu posestva.

Mladi mož se je tako znašel nepoznan v tuji deželi pred velikimi in težavnimi nalogami.

Najprej se je lotil že začetega izvajanja odprave gozdnih in pašnih servitutov (pravice kmetov do poseke v gozdovih fevdnih gospodov in do paše na njihovih travnikih). To mu je tudi uspelo, tako da gospostvo ni utrpelo prevelike izgube in da je

istočasno povsem zadovljal številne upravičence, saj jim je odstopil več tisoč hektarov gozda. Ostala je dobro zaokrožena in strnjena gosposka posest 15.471 hektarov.

Hkrati je moral Obereigner poskrbeti tudi za odprtje gosposkih gozdov, da bi zaradi odstopljenih gozdov (v nadomestilo za servitutne pravice kmetov) na obrobju gospostva ne zaprl možnosti izvoza lesa in s tem preprečil gospostvu prodajo in predelavo. Lotil se je torej gradnje mnogih gozdnih cest, ki jih je kljub težavnemu kraškemu terenu vzorno trasiral. Te danes omogočajo spravilo lesa iz najbolj oddaljenih in višje ležečih predelov gozda. Podroben opis gradnje teh cest podaja Heinrich von Schollmayer-Lichtenberg v svoji zgodovini gospostva Snežnik v prevodu Jožeta Strleta: "Snežnik in schönburški vladarji".²

"Ko je princ Jurij oktobra 1872 postavil višjega gozdarja Obereignerja kot vodjo gospostva Snežnik, je v njem našel izjemnega strokovnjaka za izgradnjo cest na kraškem terenu. Po lastnih načrtih je začel z odpiranjem gozdov. Najprej je odprl glavne prometnice, na katere je priključil stranske ceste. Danes meri to cestno omrežje prek 200 km, ničelna točka pa leži v snežniškem parku. Iz nadaljevanja je mogoče razbrati zgodovino vsake ceste in njenih stranskih delov."³

Vendar Schollmayer v teh opisih bolj poudarja svoj delež pri trasiranju cest, tako da ni jasno, kaj je naredil Obereigner in kaj Schollmayer. Zlahka ugotovimo le to, da je Obereigner prišel na Snežnik leta 1872, medtem ko je Schollmayer prišel maja 1884 in je šele od tedaj dalje mogel sodelovati pri gradnji. V prvih dvanajstih letih pa je Obereigner že marsikaj naredil. Že sama gradnja cest in gozarskih naselbin sredi gozdov je bila težavna, povrh pa so tem gradnjam nasprotovali še kmetje. Schollmayer v svoji zgodovini takole opisuje tiste pionirske čase: "Tedaj (1873-1876) ni do višine Mašuna (1020 m) peljala še nobena cesta in gradbeni material so morali pripeljati s Snežnika po zelo slabih gozdnih poteh ali pa na mestu izkopati. Najprej je bila na najnižji točki doline zgrajena zidana cisterna, v katero je s pobočja dotekala voda... Lastno izdelana peč je proizvajala apno in opeko za gradnjo, in v avgustu 1874 je bila tu hiša že postavljena pod streho. - Pivški kmetje, čeprav so že dobili svoje gozdove, so na gradnjo gledali kot na poseg v svoje pravice, oziroma omejevanje svoje prostosti. Vedeli so, da po slej kraja lesa ne bo več tako lahka. ... 24. avgusta 1874 je v Knežaku zgodaj zjutraj zadonel "vihar", nakar so se dogovorili, da vsaka hiša da po enega moža, opremljenega z orodjem. 120 moških je

² Heinrich von Schollmayer-Lichtenberg: Snežnik in schönburški vladarji. - Postojna, 1998.

³ Schollmayer-Lichtenberg, n. d. str. 49.

prišlo na Mašun, da podrejo osovraženo gradnjo. Pretepli so delavce, ki so se razbežali na vse strani, podrli staro jelko, ki je pri padcu zmečkala zidarsko kolibo, udarili po strehi in tleh cisterne, porušili peč za apno ter hišo spremenili v kup kamnja. Dva gozdarska nadzornika in en žandar so se zaradi velike premoči umaknili v varno zavetje, opazovali upustošenje in zapisali imena storilcev. Istega dne je jahal princ Jurij z nadgozdarjem Obereignerjem proti Mašunu, da bi videl, kako napreduje gradnja. Blizu Mašuna je pritekel pred oba jezdeca pretepeni opekar in ju opozoril na nevarnost. Po zaslišanju priče se jezdeca obrneta nazaj proti Snežniku. Kmetom so njihovo jezico ohladili tako, da so vse obsodili na zaporno kazen ... Morali so solidarno poravnati dosojeno škodo in cela vas Knežak je dobila kazensko namestitev."⁴

Tudi pozneje, od leta 1884 do svoje prezgodnje smrti leta 1903, je Obereigner nadzoroval in odločal pri vseh gradnjah, saj je bila to njegova službena dolžnost. A Schollmayerju prav to ni bilo povsem po volji, kar razodevajo nekatera njegova pisma princu Hermannu.

J. Obereigner se je lotil uvajanja urejenega gospodarjenja z gozdovi. Skušal je nadomestiti slabše uporabno bukev z dragocenim lesom iglavcev, v kolikor so to dopuščala tla in lega, da bi s tem povečal gozdne prihodke. Trudil se je tudi za boljše izkoriščanje bukve in treba je omeniti njegova prizadevanja v zvezi z ustanovitvijo delniške družbe za tovarniško proizvodnjo lesnega kisa s pomočjo destilacije bukovega lesa.⁵

Ze pred Obereignerjevim prihodom je bila gospodarstvu priključena deželna gozdarska šola (1871-1873), ki jo je tudi vodil, vendar so jo na njegov navet razpustili, ker ni izpolnjevala svojega namena.

Družina Jožefa Obereignerja pred gozdarsko hišo na Snežniku okoli leta 1880. Na obisku sta Pavlin oče Franc Bouček (sedi na sredini) in Pavlinina sestra (stoji na stopnicah); Jožef O. stoji, ob njem levo hči Marija, desno hči Zdenka, spodaj sinova Jožef (Pepo) in Henrich (Heinček) sedi na tleh (15,5 x 10 cm; last A. Hribar).

V Snežniku sta se Jožefu in Pavlini Obereigner rodila še dva sinova: Jožef (Josef) 12. marca 1874 in Henrich (Heinrich) 15. julija 1875.

Gospodar je Obereignerjevo upravno dejavnost zelo cenil. Leta 1891 ga je imenoval za gozdarskega direktorja, naslednje leto mu je podelil častni križec III. razreda knezov Schwarzburgov. (Konec leta 1891 se je namreč hči princa Jurija, princesa Anna, poročila z vladnim knezom Güntherjem von Schwarzburg Rudolstadt.) Kako zelo ga je cenil je razvidno tudi iz prisrčnega pisma, ki mu ga je napisal ob 25-letnici njegovega službovanja, ki so jo praznovali 14. oktobra 1897.

V tem letu mu je princ Friedrich, nečak princa Jurija, podaril usnjeno cigaretnico, na katero je pritrjen kovinski grb Schönburgov in na drugi strani vgraviran napis v češčini: "Na upominku na naš vylet do Mokrice, Samobor v zari roku 1897, Bedrich princ ze Schoenburgu" (= "V spomin na naš izlet v Mokrice, Samobor, v septembru leta

Pavlina Obereigner z otroki na Snežniku v grajskem parku po letu 1875 (11,5 x 9,5 cm; last A. Hribar).

⁴ Schollmayer-Lichtenberg, n. d. str. 44.

⁵ Schollmayer-Lichtenberg, n. d. str. 42.

1897, Friedrich princ Schönburg"). Princ gotovo ni znal češko, vendar je posebej naročil za Obereignerja napis v njegovem maternem jeziku. Po družinskem izročilu je Obereigner na lovu pri Mokricah rešil princa, ki ga je napadel medved.

Pa tudi gozdarski direktor Obereigner je vračal družini Schönburg Waldenburg tolikšno spoštovanje in zvestobo, da je odklonil marsikatero vablivo službeno mesto, ki mu je bilo ponujeno.

Poleg svoje službene dejavnosti je našel čas tudi za delovanje v javnem življenju. Že leta 1875 je sodeloval pri ustanavljanju Kranjsko-primorskega gozdarskega društva, saj je bil vse odtelej član v odboru. Bil je zavzet udeleženec zborovanj, vpliven sogovornik v razpravah na posvetovanjih in družaben udeleženec spremljajočih veselice.

Napisal je več razprav za društveno glasilo in veliko odličnih poročil, ki jih je društvo pošiljalo vladi.

Jožef Obereigner se s predstavniki lovcev iz vse monarhije (tudi Schollmayer je bil navzoč), udeleži sprejema pri cesarju Francu Jožefu v Schönbrunu 25. junija 1898 (9 x 6 cm; last A. Hribar).

Pozneje je bil tudi zelo dejaven kot predsednik okrožne komisije za ceste in kot občinski svetnik v

Starem trgu; zato je bil cenjen in spoštovan v celotni okolici. Večkrat je bil imenovan v izpitno komisijo pri državnih izpiti za gozdarske upravitelje, gozdarske čuvaje in pomočnike. Te in druge dejavnosti so mu prinesle cesarjevo priznanje. Leta 1891 mu je podeljen viteški križec Franca Jožefa, leta 1898 pa je prejelvladno priznanje in povabilo v industrijski in kmetijski svet ter povabilo v izpitno komisijo za gozdarsko-tehniške državne službe.

Čeprav je bival daleč od svoje domovine, ji je ostal vedno zvest. Rad je pel in govoril v svojem maternem jeziku in se živo zanimal za dogajanja v domovini. V zasebnem življenju si je s svojo prisrčnostjo in humorjem pridobil veliko prijateljev, ki so mu bili naklonjeni in so se mu še posebej zahvalili ob njegovem 25. službenem jubileju.

Ko ga je 15. februarja 1903 v kratkem času huda pljučnica iztrgala družini, se je pokazalo, kako zelo so ga ljudje imeli radi in ga spoštovali. Kdor je le mogel priti, je prihitel na pogreb, da bi dragemu možu s svojo navzočnostjo izkazal poslednjo čast. Dolg, časten sprevod ga je pospremil od kraja, kjer je 30 let uspešno deloval, na pokopališče v Viševku.

Rodbina Obereigner (Oberaygner)

Družinski rodovnik sega v 17. stoletje. Družina Oberaygner je posedovala v 17. in 18. stoletju rudnike srebra in zemljiško posest v Selmezbanyi na gornjem Madžarskem. Imela je tudi zasluge za razvoj tega mesta. Cesar Leopold I. je kot madžarski kralj povišal Georga Oberaygnerja (roj. 1634) in z njim njegovo ženo Ano Marijo, roj. Ernst in njune potomce dne 14. avgusta 1675 "e statu et conditione ignobili" v madžarski plemiški stan. To povišanje je bilo objavljeno v generalni kongregaciji Honter Komitates 27. novembra 1685.

Podelil jim je tudi grb:

"Auf Rot ein nach rechts sehender Kranich in natürlichen Farben auf grünem Einberg, mit dem rechten Fusse stehend, mit dem linken ein schwarzes Buch haltend; offener gekrönter Turnirhelm, darauf der Kranich zwischen zwei Büffelhörnern, links gelb über blau, rechts schwarz über gelb geteilt. Helmdecken rechts gelb-blau, links rot-weiss."

"Na rdečem žerjav v naravnih barvah gleda na desno, stoji na desni nogi na zelenem griču, v levi drži črno knjigo; odprt okronan viteški šlem, na njem žerjav med deljeno obarvanima volovskima rogovoma, levi spodaj moder zgoraj rumen, desni spodaj rumen zgoraj črn. Pokrov šlema desno rumeno moder, levo rdeče bel."⁶

⁶ A(rhiv) S(lovenije), G(rasčinski) A(rhiv) Koča vas, Fasc. 9, Familiaria. Rodovnik tudi v: Genealogisches Taschenbuch der adeligen Häuser Österreichs, Jahrgang 2 (1906/07). Wien 1907.

Potomci te družine so se preseljevali v razne kraje nekdanje monarhije. Nastali sta dve družinski veji: I. starejša in II. mlajša. Naši predniki izvirajo iz I. starejše veje.

Josef von Obereigner, roj. 1807 v Lvovu (sedaj Ukrajina), se je poročil leta 1837 v Podebradih s Terezo, roj. Nosek. Rodilo se jima je 11 otrok, nekateri so umrli že kot otoci, tako da so v rodovniku naštetih le še trije sinovi s potomci, to so: Josef Leonard (1845-1903), Vojtech Vaclav (1853-1928) in Vilem Jan (1855-1918).

Prvi sin Jožef se 1872 preseli z družino na snežniško posestvo, kjer postane gozdarski direktor princa Jurija in po njegovi smrti (1900) princa Hermana Schönburg Waldenburga. Drugi sin Vojtech postane civilni geometer in posestnik v Podebradih. Poroči se z Marijo (Márie) Pokorny in ima z njo pet otrok, od teh se poročijo le trije: Emil (padel 1915), Vojtech in Milada.

Tretji sin Vilem Jan pa postane pivovarnar v Podebradih. S prvo ženo je imel dva otroka, z drugo pa tri.

Vrnimo se sedaj k Jožefu in Pavlini Obereigner in njunim otrokom, ki so odrasčali na snežniškem posestvu. O njihovem vsakdanjem življenju izvemo marsikaj iz dnevnških zapiskov gozdarja Henrika Schollmayerja, ki so deloma ohranjeni in se nahajajo v Arhivu Slovenije. Jožef Obereigner sprejme leta 1884 Schollmayerja v službo na snežniško posest. Ta v svoji zgoraj navedeni zgodovini piše: "20. 4. 1885 sem bil kot neporočen moški premeščen na gozdarsko postajo na Mašun" in nastanek te gozdarske naselbine opisuje takole: "Ko so bili v začetku sedemdesetih let (19. st., op. avtorice) odpravljene servituti sedmim vasem v Pivki in so kmetje gosposke gozdove dobili v lastništvo, je bilo nujno, da se gozdovi na zahodni strani Snežnika posebno zaščitijo in da se... postavi gozdarska hiša. Kot gradbišče 'mejne trdnjave' je bilo izbrano pobočje divje doline, kjer je mrzlišče najhujše vrste, pokrito s skalami, pokvečeno bukovo goščo in od mraza shirano jelko. Ta točka obvladuje dve sedli in dohode do gozda. Omenjeno dolino in gorsko sedlo je staro ljudsko izročilo poimenovalo Mašun (zamašek)".⁷

Vendar v tem samotnem kraju ni ostal dolgo sam. 21. julija 1887 se je poročil z najstarejšo hčerko Jožefa Obereignerja Marijo (roj. 1869) in jo odpeljal na Mašun. Žal prav v tem času ni pisal dnevnika, kakor sam pravi, zaradi preobilice dela z gradnjo cest in zaradi poroke, vendar je po navetu svoje žene nadaljeval s pisanjem 19. septembra 1888 in dnevnik vodil z nekaj prekinitvami do svoje smrti leta 1930. Z Marijo sta imela štiri otroke: Franca, Etbina, Margareto in Heimarja. V

usodnem letu 1903 pa ni umrl le Jožef Obereigner, star komaj 58 let, temveč komaj mesec dni pozneje tudi njegova hči, Schollmayerjeva žena Marija. Najsrečnejša, čeprav naporna leta svojega življenja, je torej Schollmayer preživel na Mašunu. O tem pozneje.

Tudi najstarejši sin Jožefa Obereignerja Emil (klicali so ga Miloš, (roj. 1871) je postal gozdar in oče ga je poslal na prakso kar k zetu Schollmayerju na Mašun. 26. oktobra 1899 se je poročil z Regino Balanč (hčerko Ivana Balanča in Frančiške, (roj. Baudel) s Proseka pri Trstu. Emil je tedaj služboval v Proseku kot gozdarski inšpektor. Z Regino sta imela tri otroke, to so bili: Milko (roj. 1900, umrl v 80-tih letih v Slavonskem Brodu); Stanislav (roj. 1901, umrl 1977 v Beljaku) in Nada (roj. 1906, poročila tovarnarja šivalnih strojev Jax-a na Dunaju, umrla v 80-tih letih).

Nada Obereigner, hči Miloša Obereignerja in vnukinja Jožefa Obereignerja, je leta 1921 bivala na gradu Prosek pri Trstu, ko si je dopisovala s Srečkom Kosovelom (11,5 x 8 cm; last A. Hribar).

Nada Obereigner je prišla v slovensko kulturno zgodovino, ker je prijateljevala s Srečkom Kosovelom, ki je bil doma v bližnjem Tomaju. Pisma, ki ji jih je pisal, je objavil Alfonz Gspan leta 1973.⁸

⁷ Schollmayer-Lichtenberg, n. d. str. 43.

⁸ Alfonz Gspan: Neznani Kosovel, Prostor in čas, Let. 5, 1973, št. 8/9.

Gspan navaja, da se je Nada rodila v Buzetu, verjetno je bil prehodno Emil Obereigner tam v službi, kmalu po njenem rojstvu pa se je družina preselila v Ljubljano. Tu je Nada obiskovala osnovno šolo na Mladiki, nato realko, kjer je maturirala 1925. Med študijem na realki je pripadala Kosovelovemu literarnemu krožku Lepa Vida. Vmes je študirala na dramatični šoli, nato na dunajski akademiji za glasbo in gledališko umetnost, 1928 je diplomirala z odliko. Sprejela je angažma v Wrocławu (1928-30) in v Wilhelmshavenu-Rüstringenu (1930-32). Ker v Ljubljani ni dobila že napol obljubljenega angažmaja in je zamudila obnovitev pogodbe v Wilhelmshavenu, se je odpovedala gledališki karieri, se poročila in posvetila družini.

Kosovel je pisma naslavljal na Prosek št. 1, kar pomeni, da je družina poletne počitnice preživljala na materinem domu. Regina je umrla 7. decembra 1927, Emil Obereigner pa 18. novembra 1942.

Zdenka Obereigner poročena Brettschneider s sinom Aleksandrom v Ischlu leta 1908. Pes na sliki je morda tisti, ki ga je Schollmayer poslal Zdenki v dar leta 1901 (10,5 x 6,5 cm; last A. Hribar).

Tretji otrok Jožefa Obereignerja je bila Zdenka (roj. 1872).

Do poroke 1899 je bila vsej družini v veliko pomoč. Z Marijo sta bili zelo povezani in Zdenka je prihitela na Mašun ob vsaki priložnosti, zlasti ko so se Schollmayerjevima začeli rojevati otroci. Zнала je opravljati vsa gospodinjstva dela, skrbela pa je tudi za razvedrilo in zabavo snežniške gospode. 17. aprila 1899 se je poročila z Aleksandrom (Alexander) Brettschneiderjem, ki je bil upravitelj rudnikov soli v Ischlu v Avstriji. Bil je sin Hermannu Brettschneiderja, ki je vodil na Dunaju "Urad za urejanje gozdov" in je prišel leta 1890 na snežniško posestvo, kjer je prevzel taksacijska in računska dela. Zdenka je pozneje živela na Dunaju, imela je sina Aleksandra. V poletnih počitnicah se je rada vračala na svoj stari dom, pozneje pa k Schollmayerjevim v Kočo vas. Zdenkin mož Aleksander je umrl leta 1931, Zdenka pa nekaj let pozneje, vendar pred letom 1938.

Drugemu sinu Jožefa Obereignerja je bilo prav tako ime Jožef (Josef, klicali so ga Pepo, roj. 1874). Postal je strojni inženir pri vojni mornarici. Poročil se je s Čehinjo Marico (Marizza) Machaček. Služboval je v Puli, kjer je družina nekaj časa tudi živela. Imela sta dva otroka: Magdaleno in Hansa. Pozneje pa je z družino odšel v Prago. Mati Pavlina Obereigner se je leta 1903 po moževi smrti najprej preselila v Ljubljano (v Slomškovo ulico 13), po poroki najmlajšega sina Henrika pa se je preselila v Prago k sinu Jožefu. Sicer je pozneje obiskovala vse svoje otroke in vnuke, vendar je umrla v Pragi leta 1939.

Najmlajši otrok in tretji sin Jožefa Obereignerja je bil Henrik (Heinrich, imenovan Heinz ali Heinček, roj. 1875). Maturiral je v Ljubljani 14. julija 1894. Potem pa je odšel na Vojaško akademijo v Wiener Neustadt. Po tretjem letniku študija je 15. avgusta 1897 dobil naziv poročnika pri 56. pehotnem regimentu grofa Dauna. V letih 1901 do 1903 je nadaljeval vojaški študij in postal nadporočnik. Iz teh let je ohranjena zbirka njegovih fotografij z vojaških pohodov po deželah, ki so bile tedaj pod Avstroogrsko. 56. regiment je bil stacioniran v Krakovu na Poljskem. Imel veliko domotožje po rodni Kranjski, kar dokazuje dejstvo, da je leta 1908 zaprosil za premestitev v 17. regiment, ker bi bil tako bliže domu. 1. maja 1911 je postal stotnik pri tem regimentu in 2. decembra istega leta se je v Ljubljani poročil s slikarko Elzo Kastl von Traunstatt, katere oče Karel je bil prav tako avstrijski oficir iz Badna pri Dunaju, mati Frančiška pa slovenskega rodu, rojena Peterka.⁹

Henrik in Elza sta se preselila v Celovec, kjer

⁹ Vesna Bučič: Elza Obereigner-Kastl - naša poslednja miniaturistka. Razprave iz evropske umetnosti. Ljubljana 1999.

se je 21. aprila 1913 rodila hči Elizabeta Šarlota (imenovana do svoje poroke Lizelot, pozneje Liza por. Hribar, kiparka, umrla 9. aprila 1996).¹⁰

Ob izbruhu prve svetovne vojne mora Henrik na fronto. Konec avgusta 1914 je lažje ranjen v roko in pošljejo ga v dunajsko bolnišnico Rudolf-ingerhaus, kjer ga obišče sestra Zdenka, ki tedaj živi na Dunaju. V septembru dobi dopust in pride domov, najprej v Celovec, kjer sta ga čakali žena Elza in mati Pavlina Obereigner, ki je prišla varovat malo Lizelot, da sta lahko šla Elza in Heinz skupaj v Ljubljano. 30. septembra se sestane Kastlova družina v Prečni ulici; s fronte je prišel tudi mož Elzine sestre Fride, Zdenko Mulec, in se poleg Heinza podpisal na barvno razglednico Tivolija, ki so jo pisali Pavli Obereigner v Celovec. Tedaj niso vedeli, da so poslednjič vsi skupaj. Elza se vrne v Celovec, saj je bila tik pred porodom drugega otroka. Iz Schollmayerjevega dnevnika izvememo, da je Heinz ostal v Ljubljani pri Kastlovih. Schollmayer prihi 8. oktobra skupaj z Greto in Heimarjem s Snežnika, da bi ga videl in izvedel kaj o svojem sinu Franciju, ki ga je stric Heinz srečal na bojišču. Kako formalistični so bili tedaj odnosi tudi med sorodniki, nam pove že zapis o poteku tistih dni. Naslednji dan dopoldne Schollmayer obišče Kastlove v Prečni ulici in zvečer s Henrikom večerjata v hotelu "Slon". 11. oktobra dopoldne ponovno obišče Kastlove. Popoldne mu polkovnik Kastl vrne obisk v hotelu, potem gre do Schollmayerjevi s Heinzem na sprehod čez Rožnik, nazajgrede se ustavijo v kavarni Kazine, kjer se ponovno snidejo s Kastlovimi in se dolgo pogovarjajo. Zvečer pa Schollmayer in Heinz zopet skupaj večerjata v večji družbi drugih oficirjev v "Slonu". Da je pošta dobro delovala, je razvidno iz zapisa, da so prinesli okoli 9h naravnost k hotelski mizi telegram za Heinza, da mu je žena Elza v Celovcu dopoldne rodila krepkega dečka. To takoj praznujejo s steklenico šampanjca. Heinz pripoveduje, kako je srečal na fronti mladega zastavonošo Francija in ga fotografiral (fotografija v zasebni lasti A. H.).

Franci pride pozneje v rusko ujetništvo, vendar se vsi trije Schollmayerjevi sinovi po koncu vojne vrnejo domov. Heimar umre od izčrpanosti že 1918, Etbin umre 1921, Franc pozneje živi v Avstriji in umre okoli leta 1958; Greta živi v Koča vasi do leta 1945, ko jo "ljudska oblast" izžene, nato živi pri plemiški družini v Angliji, umre v Kitzbühlu pri Francevi hčerki Jutti leta 1962.)

Konec novembra 1914 je Elza izvedela, da Heinza pogrešajo od 26. novembra. Ni mogla verjeti, da bi bil mrt. Upala je, da je v ujetništvu in ga je še osem let iskala preko Rdečega križa. Že 8.

decembra jo je doletela druga nesreča: zaradi srčne napake je mali Jurij (Georg) umrl. Elza se je še pred božičem leta 1914 s hčerko Lizelot vrnila k staršem v Ljubljano.

Življenje v Snežniku in na Mašunu od 1885 do 1906 (po Schollmayerjevih dnevniških zapiskih)¹¹

Po Schollmayerjevi poroki 21. julija 1887 sta družini Obereigner in Schollmayer neločljivo povezani. Iz Schollmayerjevih dnevnikov izvememo marsikaj ne le o življenju na Mašunu, temveč tudi na Snežniku. Schollmayerjevo izredno dejavno življenje bo potrebno obravnavati na drugem mestu, tu se bom omejila le na družinsko in družabno življenje na Snežniku in na Mašunu.

Čeprav je bilo od gradu Snežnik do gozdarske kolonije Mašun sprva nekako tri do štiri ure vožnje z vozom ali sanmi (kar je bilo odvisno od izbire cestne povezave in vremenskih pogojev), so se vsi člani obeh družin med seboj nenehno obiskovali; zlasti mlajši, gozdarski pomočniki, hlapci in dekleta pa tudi schönburški principi so jo pogosto prehodili peš vsaj v eno smer, saj so spotoma opazovali divjad in tudi kaj ustrelili. Pozneje (leta 1905) se Schollmayer pohvali, da je potreboval le uro in pol z vozom v eno smer. Kadar so bili vsi moški zaposleni, sta kočijazili tudi Schollmayerjeva žena Marija in njena sestra Zdenka.

Jožef Obereigner je prihajal na Mašun po službeni dolžnosti, da sta skupaj s Schollmayerjem obhodila kakšen nov cestni odsek v gradnji, ali si ogledala nasade mladih dreves ali pa sta se v gozdarskem uradu pogovorila o tekočih zadevah. Pogosto ga je na teh vožnjah spremljala žena Pavla, seveda zaradi hčere in vnučkov. Največkrat pa je v prvih letih prihajala na Mašun Zdenka, da bi Mariji pomagala v gospodinjstvu, pa tudi zaradi lepih sprehodov po okolici in večernega razvedrila v družinskem krogu.

Kot smo že omenili, je bival na Mašunu v času svoje gozdarske prakse tudi Obereignerjev najstarejši sin Miloš (1889-1890), pa tudi Pepo in Heinz sta rada prihajala tja na lov v času počitnic ali dopusta.

Prav tako sta se tudi Henrik in Marija Schollmayer z otroki nenehno vozila na Snežnik; pravzaprav so se otroci zaradi bližine zdravnika in boljše domače oskrbe tam rojevali. Schollmayer je moral pogosto na Snežnik zaradi uradnih sestankov z direktorjem Obereignerjem in drugimi uradniki. V času, ko je bil Obereigner na dopustu, pa ga je Schollmayer tudi nadomeščal.

V februarju in marcu je bilo ponavadi največ

¹⁰ Cene Avguštin: Kiparka Liza Hribar. Razprave iz evropske umetnosti. Ljubljana 1999.

¹¹ AS, GA Koča vas, Fasc. 10, Privata. Ohranjeni so dnevnik iz let 1885-1890 in 1895-1930.

snega in le s težavo so se konji in ljudje prebijali skozenj. 3. marca 1895 napiše v dnevnik: "Zima 1894/95 je najbolj nenavadna, kar sem jih doživel v teh desetih letih na Mašunu. Ni tako mrzla, vendar ogromno snega, tako da sega preko oken v pritličju (ca. 3 m). O prometnih povezavah že dolgo ni govora. Tudi peš je nenavadno težko. 25. februarja sta šla Peter Tomšič in njegov sin iz Bača preko Mašuna v Leskovo dolino in tja sta še nekako prišla. Naslednje jutro sta se že ob petih napotila iz Kozarišč nazaj po isti poti, toda medtem je močno snežilo, tako da sta potrebovala do Strmega klanca (14 km) trinajst ur; tam ju je presenetila noč. Od Strmega klanca do Mašuna (4 km) sta potrebovala še dvanajst ur. Zjutraj ob pol šestih so nas zbudili klici na pomoč; uboga potopnika sta srečno prišla do Mašunskega sedla, vendar sta bila tako otopela, da nista vedela, kje sta. Vsi smo jima hiteli pomagat in ju srečno spravili pod streho. Bila sta polnih 25 ur na poti in 36 ur nista ničesar pojedla, le popila sta skodelico kave. Pri nas sta si hitro opomogla, tako da sta že popoldne odšla domov. Neverjetno, koliko ti ljudje zdržijo."¹²

Tudi konji s sanmi niso vedno mogli predreti poti, tako da so morali še delavci ročno kidati sneg. Tisto leto je moralo priti 22 delavcev s Snežnika, da so "odkopali" Mašunce. Promet pa je moral teči, saj so bili na Mašunu kljub lastnemu gospodarstvu (pridelovali so svoj krompir, zelje, korenje in morda še kakšno drugo zelenjavo; imeli so krave in prašiče) odvisni od Snežnika. (Schollmayer omenja le, da je prišel "voz s hrano" s Snežnika, vendar o vsebini nobenih podrobnosti, pač pa vsakič natančno navaja koliko zabojev piva in sodov vina so konji pripeljali s Knežaka).

Ob večerih so na Mašunu in Snežniku radi "muzicirali". Peli so ob klavirski spremljavi. Schollmayer je imel pevske vaje z domačo učiteljico. Kadar je prišla Zdenka na Mašun ali pa ko so bili vsi skupaj na Snežniku, sta z Zdenko pela duete. Dokler Schollmayer ni izgubil levega očesa ob eksploziji dinamita (19. avgusta 1891), je rad prebiral družini kakšne zanimive potopise. Omenja življenjepis danskega polarnega raziskovalca Fritjofa Nansena, ki je tedaj, leta 1897, izšel. Z otroki so igrali tudi namizne igre, n.pr. domine, z učiteljico pa halmo. Posebno radi pa so vsi igrali tombolo, tudi na gradu. V januarju 1900 Schollmayer prvič omeni grafon ("Graphophon"), 4. marca 1900 je priredil koncert za vse prebivalce Mašuna ("Graphophonconcert") in predstavo s senčnimi slikami ("Nebelbilder"). 29. julija 1900 omenja tudi, da je snemal glasove z grafonom in dopiše: "Posnel Marijin glas". 26. junija 1904, ko je

bil sam, pa pravi, "da si je naredil gramofonski koncert". Očitno je imel tedaj že gramofon.¹³

Prazniki in družabno življenje

Dan ali dva pred božičem so se Schollmayerjevi podali na Snežnik in v prvih letih tam ostajali do novoletnega dne, pozneje so tam ostajali le še otroci vse do Svetih treh kraljev, ker so Schollmayerja službene dolžnosti klicale na Mašun.

24. decembra je bil za moške v okolici snežniškega gradu tradicionalni "božični lov na zajce", medtem ko so ženske pripravljale večerno praznovanje z obdarovanjem pod božičnim drevesom. Na božični dan so ostajali na Snežniku, v naslednjih dneh pa so se peljali kam na obisk ali pa so jim sosedje obisk vrnil. Zlasti grofica Lichtenberg z bližnjega gradiča Koča vas je bila redni gost pri Obereignerjevih, tako da je bila že tedaj kakor član njihove družine.

Na novoletni dan so se redno zbrali vsi uradniki s posestva, da bi direktorju Obereignerju voščili. Zvečer se je družina ponovno zbrala pod božičnim drevesom in ga "oropala" vseh dobrot.

Pozimi so bili "praznični dnevi" tudi takrat, kadar so na Snežniku ali na Mašunu klali. To je bilo ponavadi v decembru in januarju. Kadar so klali na Snežniku, je morala priti na pomoč Marija Schollmayer z Mašuna, če pa so klali na Mašunu, sta prišli pomagat mati Pavla in Zdenka. Kolin so bili deležni tudi sosedji in znanci. Sicer so pa na Snežniku in na Mašunu pozimi pripravili ledenice za tovrstno shranjevanje hrane. Led so vozili z Mašuna na Snežnik.

Proti koncu januarja so se začeli pripravljali na pustne zabave. Na pleso so hodili v Stari trg. Pa tudi Obereignerjevi so prirejali ples v maskah, na katerega so povabili tudi druge gozdarske uradnike z družinami. 17. februarja 1890 Schollmayer opiše, kako so bili oblečeni: "Mi trije Mašunci (Marija, Miloš O. in jaz) smo bili kostimirani kot figure igralnih kart, Franci kot Romun, Zdenka kot kmetica; od povabljenih gospa sodnikova kot ciganka, Minka Vilhar (iz Prezida) kot rokoko dama" itd. V Starem trgu so bili plesi v gostilini ("Petsche" = Peče), kjer je bila tudi čitalnica. Še 1. februarja 1902 je Schollmayer sodeloval z domačini pri krašenju dvorane. Ker so starši že ob polnoči odšli domov, je moral biti "plesni oče" ("Ballvater") mlajših dam do zgodnjih jutranjih ur.

Ko so bili otroci malo večji, je Schollmayer s pomočjo mizarja naredil "otroško gledališče". Za posebne priložnosti ga je odpeljal tudi na Snežnik, da so otroci tam igrali še drugemu občinstvu, npr.

¹³ Grafon je vmesna stopnja "govorečih stojev" med fonografom in gramofonom. Prim.: Mayers Grosses Konversations-Lexikon, 6. Aufl., Leipzig, Wien, Bd. 8(1904).

¹² AS, GA Koča vas, Fasc. 10, glej datum.

na godovni dan starega očeta Obereignerja 19. marca 1897. Tudi na ta dan pridejo vsi uradniki s posestva Obereignerju voščiti, nato pa družno gredo v Šmarato na kozarec piva, nakar so povabljeni še pri Obereignerjevih na kosilo.

Naslednji cerkveni praznik v koledarskem letu je bila Velika noč. Tedaj se je ponovno zbrala vsa družina na Snežniku. Pogosto so se še za Veliko noč (v aprilu) morali peljati na Snežnik s sanmi. Tudi v Starem trgu zaradi snega niso mogli vedno imeti vstajenske procesije zunaj cerkve. Sicer pa se je tam vedno kaj kulturnega dogajalo. 19. aprila 1889 omenja Schollmayer, da je šel z Obereignerjevimi sinovi na velikonočno soboto zvečer v cerkev na koncert motetov. Pozneje, ko so bili otroci malo večji, so jim v grajskem parku nastavili pirhe, da so jih iskali. Na to zabavo so bili povabljeni tudi oroci drugih družin.

Gospodarji posestva (družina Schönburg Waldenburg) so zimo preživljali doma v Hermsdorfu blizu Dresdna. Mladi principi so prihajali že zgodaj spomladi (v aprilu) zaradi lova na divjega petelina. Njihov oče princ Jurij in princesa mati pa šele junija ali julija in ostajala do novembra. Seboj so pripeljalitudi svojo služinčad, ki jim je stregla v gradu. Ob koncu sezone se je služinčad odpeljala kakšen dan pozneje kot gospoda, verjetno zato, ker so morali še vse pospraviti.

Začeli so se vrstiti medsebojni obiski. Za obiske so veljala dokaj stroga vljudnostna pravila. Najprej je šel gozdarski upravnik v grad pozdravit svoje gospodarje in njihove goste, nato so mu ti obisk vrnili in njega z družino povabili na kosilo, na čaj ali na večerjo. Upravnik posestva je moral v grad tudi na uradne pogovore z lastnikom in mu je moral biti takorekoč ves čas na razpolago.

Če je bilo razvedrilo za moške zlasti lov, so si ženske izmišljale drugačne zabave in vpregle vanje tudi gospode. Princese so rade prirejale gledališke igre v gradu. Besedila so si večinoma sami izmišljali, sestavljale so jih princese in Zdenka Obereigner pa tudi Henrik Schollmayer. Nastopali so skoraj vsi, tudi principi in direktor Obereigner. Na predstave pa so poleg gozdarskih uradnikov in njihovih žena povabili še krajevne veljake in izobražence. Po predstavi je bila večerja in ples do zgodnjih jutranjih ur.

Zelo radi so hodili tudi na tamburaške koncerte, ki so bili značilni za te kraje. Poleti jih je šla poslušat tudi grajska gospoda. Ponavadi je orkester vodil kateri od starotrških učiteljev.

Posebno slovesno so praznovali rojstni dan princa Jurija vsako leto 1. avgusta, poslednjič pa leta 1899. V gradu je bilo slavnostno kosilo, na katerega so bili običajno povabljeni vsi uslužbenci in seveda družini Obereigner in Schollmayer. Včasih so imeli popoldne kegljaško tekmo. Zvečer

pa so starotrški gasilci vsako leto pripravili princu Juriju svoj program: prišli so v sprevedu z baklami, zakurili kres pod gradom in mu zapeli podoknico. Pozneje so pripravili tudi ognjemet, ki se pa menda ni nikoli posrečil.

Lov

Skrb za divjad je bila ena izmed poklicnih dolžnosti upravnikov in vseh gozdarjev na posestvu. Ti so morali imeti dovoljenje svojih gospodarjev, da so lahko ustrelili n.pr. divjega petelina ali jelena. Morali so pa vedeti, kje se živali nahajajo, da so vodili prince in njihove goste na pravi kraj. Schollmayerja je pri tem zalezovanju divjadi pogosto spremljala Marija, pozneje pa tudi kateri od otrok.

Omenili smo že "božični lov na zajce", seveda pa so zajce lovili tudi ob drugih letnih časih.

Od januarja do marca je bil čas lova na volkove. Hodili so oponašat volkove, da bi jih privabili, volkovi so se oglasili, pa so se rajši umaknili, tako da so le redko katerega ustrelili. V ljubkem pisemcu piše mladi princ Herman Jožefu Obereignerju iz Nemčije, da se zelo čudi novici, "da sta si dva volka upala tako zelo približati gradu, kar sicer ni njihova navada" (Pismo v zasebni zbirki ni datirano, napisano pred letom 1891, ko je bil J. O. še "gozdarski mojster").

V aprilu so hodili poslušat divje peteline. V juniju pa je prišla na vrsto srnjad. Bratje Obereigner so tudi radi hodili na lov na race ob Cerkniškem jezeru.

Knežja družina je gostila na gradu tudi vrsto uglednih gostov iz Nemčije, ki so prihajali zaradi lova ali tudi le na izlet k Schollmayerjevim na Mašun. Tam so imeli knezi posebno lovsko sobo in sobe za prenočevanje teh gostov, ki so bile v Schollmayerjevi oskrbi. Najbolj se je Schollmayerju priljubil vojvoda Meklenburški (Heinrich zu Meklenburg). 11. julija 1899 je prispel telegram iz Dresdna, da pride vojvoda 13. julija na lov na Mašun. Pripeljal se je z brzovlakom do Pivke, kjer ga je čakal Schollmayer z vozom. Popoldne sta vadila streljanje v tarčo in šla na sprehod. Zvečer je šel vojvoda zalezovat divjad in v Ahčevem lazcu ustrelil jelena, ki so ga našli šele naslednje jutro.

Zarana 15. julija je vojvoda kar z okna svoje sobe na Mašunu ustrelil jelena, ki je prišel na krompirjevo njivo nad cisterno. Okoli 6 ure so se vojvoda, Marija in Schollmayer odpeljali v dveh vozech v Ilirsko Bistrico in naprej z vlakom v Matulje, nato z izvoščkom v Opatijo. Ogledali so si kraj in se popoldne (ob 14h) odpeljali s parnikom na Reko, tam kosili, si ogledali Mornariško akademijo in se zvečer odpeljali z vlakom v Ilirsko Bistrico ter z vozmi nazaj na Mašun, kamor so

zelo utrujeni prispeli okoli polnoči. 18. julija se vojvoda v družbi Schollmayerja in drugih gozdarjev povzpne na Snežnik. Do Pekla se peljejo z vozom, nato gredo peš in se vračajo na Grčovec, kjer nanje čakajo višji gozdar Nowak iz Gomanc z dvema pomočnikoma, nakar se z veliko naglico odpeljejo v Gomance, tako da so potrebovali od vrha Snežnika do Gomanc le dve uri in pol.

19. julija odpelje Schollmayer vojvodo na Snežnik. Na poti si ogledata še jelenjo oboro v Leskovi dolini. Na Horvatovem hribu je vojvoda kar z voza ustrelil še enega jelena. V gradu sta vojvodo Meklenburškega pričakala princ Jurij in princesa Luisa ter grof in grofica Ysenburg (princesa Thekla). Naslednji dan so vsi povabljeni v grad na kosilo.

Leta 1900 pride vojvoda Henrik Meklenburški preko Benetk in Trsta že 23. aprila na Mašun zaradi lova na divjega petelina. Imel je toliko prtljage, da so jo peljali v treh vozeh. 24. aprila gresta s Schollmayerjem in nosačem v Stare ogen-ce, kjer vojvoda ustrelj dva divja petelina. Prenočita v lovski koči v Starih ogencih. Zjutraj gresta na lov na Glinško reber, kjer vojvoda ustrelj še enega petelina, Schollmayerju pa se to ne posreči.

26. aprila zjutraj se peljejo vojvoda, Schollmayer, gozdar Blažek in vojvodov komorni strežaj Gasow na Schollmayerjevem zelenem lojternem vozu v Leskovo dolino, tam si ogledata prignane jelene v obori in se nato odpeljeta naprej proti Snežniku, spotoma vojvoda ustrelj še dva jelena. Na Snežniku sta pri Obereignerjevih na kosilu in se popoldne vrneta na Mašun. 27. aprila gre vojvoda na Sežgani klanec na divjega petelina, vendar nič ne zadene. Schollmayer medtem poskrbi za dostavo hrane v Stare ogen-ce, kjer ponovno prenočita.

Zaradi slabega vremena pa 29. aprila vojvoda odpotuje s tremi vozmi z Mašuna v Pivko. Schollmayer ga spremlja na vlaku v Postojno, kjer si ogledata Postojnsko jamo; po kosilu v "Postojnskem dvoru" se peljeta v Prestranek na ogled cesarske žrebčarne. Ob 10h zvečer se vojvoda s svojim komornim strežajem Gasowom odpelje iz Postojne na Dunaj.

Vendar se v tem letu še enkrat vrne na Mašun v času od 17. do 23. julija. 19. julija gre vojvoda zalezovat divjad preko Škorenj in Češnovca v Leskov grm, kjer je ustrelil mladega medveda, tedaj ga medvedka napade, vendar ga le prestraši, ker se boji za drugega mladiča, sicer bi se lahko slabo končalo. 20. julija Schollmayer zapiše: "Vojvoda letos strelja veliko slabše kot lani, ker je zelo razburjen in nemiren; vzrok temu pa je, da prav zdaj tečejo pogajanja zaradi njegove poroke z Wilhelmino, nizozemsko kraljico. Ker gredo vsa ta pisma skozi moje roke in ker skoraj ves dan -

kakor hitro naju nihče ne moti - govoriva samo o tej temi, sem sedaj v tem zanj težkem času njegov edini svetovalec."

29. oktobra 1900 vojvoda Meklenburški pismeno povabi Schollmayerja v Schwerin. Temu vabilu se je tudi odzval in konec novembra sta se z ženo odpavila na potovanje.¹⁴

Vojvoda Meklenburški in Schollmayer ostaneta v prijateljskih odnosih tudi po vojvodovi poroki (ki je bila 7. februarja 1901), ko dobi naslov princ Nizozemske. Po poroki pride na Mašun na lov 12. junija 1902; takoj po prihodu obiše bolno Marijo in Schollmayer pripomni da "je ostal najljubeznivejši človek, kakršen je bil" (pred poroko s kraljico, op. avtorice), Schollmayerju pošilja darila (n. pr. lovsko puško) in še veliko let ostaneta v pis-menih stikih.

Izleti

Čeprav je Schollmayer zaradi službenih obveznosti vsak dan prevozil (z lojternim vozom) in prehodil veliko kilometrov, je v toplejših mesecih rad popeljal družino na izlet v katero od kraških jam (Pirčja jama, Križna jama, Ledena jama, Škocjanske jame). Zgodilo se je tudi, da niso prišli do cilja, ker jih je na poti presenetil dež. Tako je bilo 3. junija 1895, ko so se napotili "v dveh vozeh tast in tašča, Zdenka, grofica Lichtenberg, Marija, Franci, Etbin in jaz v Škocijan, a zaradi hudega naliva smo prišli le do Grahovega, kjer smo si ogledali kraj...". Več sreče so imeli naslednje leto, 29. junija 1896, ko sta Pavla in Zdenka Obereigner prenočili na Mašunu, naslednje jutro pa so se peljali vsi skupaj z vozom do Pivke, nato z brzovlakom v Divačo. Tam so se sešli s Pepom Obereignerjem, ki je prišel iz Pule, in s Schollmayerjevo sorodnico Mici Urbas iz Trsta. Odšli so v Matavun. Ob 1h se je pripeljal iz Trsta omnibus poln turistov. Po kosilu pri Gombaču so si skupaj s tržaškimi turisti ogledali Škocijanske jame. Mici Urbas se je popoldne lahko odpeljala nazaj Trst z omnibusom. Ostali pa so se vračali po isti poti domov. Že blizu doma jih je ujela nevihta in do kože premočeni so se ob polnoči pripeljali na Mašun.

Poseben praznik je bilo tudi jesensko spravilo krompirja na Mašunu, saj so se konji in delavci spomladi dovolj namučili, da so zorali njive in jih pognojili, ko je še v maju dostikrat snežilo. Tako so 5. oktobra 1898 namesto dopoldanske malice v hiši, z otroki pekli krompir zunaj na njivi. Pozneje so to počeli tudi na izletih in 23. septembra 1900 gre večja družba v Grdo drago, kjer ostanejo ves dan in imajo tam piknik, kjer pečejo krompir in se zelo dobro zabavajo.

¹⁴ AS, GA Koča vas, Fasc. 10, glej november 1900.

Priljubljena izletniška točka je bila seveda gora Snežnik; tja so radi vodili tudi vse druge sorodnike, ki so prihajali iz Češke na obisk k Obereignerjevim (7. junija 1897). Na Snežnik so hodili tudi mnogi domači in tuji turisti in se redno ustavljali tja in nazaj grede na Mašunu, kjer jih je Schollmayer pogosto "hočeš nočeš" sprejemal pod streho. Prihajali so iz Ljubljane, Gradca, Dunaja in Trsta. Mnogi so se pripeljali kar s kolesi. 27. junija 1899 je prišel nemški generalni konzul dr. Dunius iz Trsta na Mašun, da bi se povzpел na Snežnik. Sicer so že leta 1890 postavili majhno gostilno ob cesti, ki jo je imel v zakupu krčmar iz Pivke, vendar so se razni turisti rajši zadržali pri Schollmayerjevi družini. Pri tem so se pa držali vljudnostnih pravil, tako se npr. 27. avgusta 1899 pripelje ob 5h zjutraj pet "Ljubljančanov, ki so nam poslali svoje vizitke v posteljo".

V pismu 8. julija 1901 piše Schollmayer princu Hermanu, da je pred dvema dnevoma prišel na Mašun "gospod gozdarski direktor" (t.j. J. Obereigner) med drugim tudi zato, da bi izbral prostor za planinsko kočjo ("Touristenhaus"), ki jo želi zgraditi slovensko planinsko društvo iz Ljubljane na gosposkih tleh. Povsem "privatno" mu svetuje, naj pogodba vsebuje tudi določilo glede izobešanja zastave, ker predvideva, da bodo slovenski planinci hoteli na tej koči izobesiti slovansko trobojnico, kar pa bi lahko povzročilo neljube pripombe pri številnih nemških obiskovalcih. Ta člen v pogodbi naj bi se glasil nekako takole: "Gospodarji Snežnika, ki omogočajo turistom vseh narodov povsem svoboden dostop do alpskega sveta Kranjskega Snežnika, si prav iz tega razloga pridržujejo pravico, da se na gosposkem ozemlju smeje izobešati samo barve lastnika posestva ali avstrijske cesarske hiše. Izobešanje drugih zastav ni dovoljeno."¹⁵

Šport in igre na prostem

Schollmayer se je ukvarjal s smučmi in smučanjem tudi teoretično, saj je 1893 izdal v Celovcu knjižico z naslovom: "Auf Schneeschuhen: ein Handbuch für Forstleute, Jäger und Touristen." (Na smučeh: priročnik za gozdarje, lovce in turiste.)¹⁶

Vso družino, z domačo učiteljico vred, je naučil smučanja. Navduševal je tudi družino svojega brata Etbina, ki je tedaj bivala v Radovljici, in jih skušal naučiti, vendar toži, da so pomehkuženi in se hitro naveličajo. Včasih sta z Marijo smučala tudi zvečer ob luninem svitu; poseben užitek pa je bil tudi za ostale gozdarje, če so se privezali za

sani in so jih konji vlekli na "službeno pot".

Schollmayer je že leta 1897 nabavil "bicikel" zase in za Marijo, da sta se ob večerih malo vozila po okolici. Pa ni šlo vselej gladko, večkrat omenja, da sta padla in se potolkla. Vendar nista odnehala. Pozneje ga je včasih uporabljal tudi za službene poti. Kmalu so vsi kolesarili, tudi snežniške princese. Kako popularno je bilo kolesarjenje, kaže omemba, da se je Schollmayer 7. junija 1899 v Trstu sestal s "Cyclist Club Triest" in da sta si 9. julija 1899, ko sta prišla v Ljubljano vpisat Francija na realko, popoldne ogledala "maščevalno tekmo slovenskega Ljubljanskega kolesarskega kluba na 'Narodnem dirkališču'". Verjetno je šlo za "povračilno tekmo" nemškemu klubu.

Pri gradu je bilo že zgodaj urejeno "rusko kegljišče", pa tudi na Mašunu si ga je Schollmayer naredil. Omenja tudi, da so igrali kriket. Pozneje (leta 1902) pripravi tudi za to igro igrišče na Mašunu.

Lovci so se morali vaditi v streljanju, zato je bilo streljanje v tarčo občasen šport, v katerem se vadita tudi Marija in Zdenka. Na gradu priredijo leta 1905 strelsko tekmovanje za vse snežniške uradnike.

Posebne vrste igre so se otroci začeli igrati potem, ko so doživeli vojaške manevre na Mašunu. Konec avgusta 1898 zjutraj je korakal skozi Mašuna cel 27. regiment in del 97. regimenta, kar je bila za otroke "zelo nova in zanimiva predstava". Potem se je pripeljala še baterija 17. regimenta in Schollmayer je pogostil oficirje s pivom. Nekaj dni pozneje se je vsa družina na vse zgodaj zjutraj peljala proti Radohovi vasi in od blizu spremljala celotno bitko. Schollmayer pravi, da so se po teh doživetjih otroci igrali le še vojake in on je moral igrati s svojo puško artilerijo. Pozneje jim je sam naredil za to igro tudi top.

Za tenis so Schollmayerjeve otroke navdušili Lenarčičevi iz Vrhniko poleti 1903. Kmalu za tem so si otroci sami naredili na Snežniku igrišče za tenis. Ohranjena je tudi risba tega igrišča.¹⁷

Poroke

Poroke Obereignerjevih otrok Schollmayer zelo skopo opiše. Da je bilo pred njegovo lastno z Marijo Obereigner na predvečer 20. julija 1887 posebno praznovanje v gradu, izvemo iz programa, ki se je ohranilo.¹⁸

S prozo in poezijo so sodelovali: princesa Ana in princ Ulrich von Schönburg Waldenburg; gospodična Ana von Rheden (vzgojiteljica princese Ane) soavtorica in recitatorica je prinesla v dar veliko vezeno pregrinjalo vinsko rdeče barve;

¹⁵ AS, GR Koča vas, Fasc. 7, Korespondenca.

¹⁶ Alenka Kačičnik-Gabrič: Henrik Schollmayer-Lichtenberg, upravnik Snežnika, Zgodovina za vse, Let. 6, 1999, št. 1, str. 11.

¹⁷ AS, GR Koča vas, Fasc. 11, Privata.

¹⁸ AS, GR Koča vas, Fasc. 11, Privata.

recitali so še Zdenka, Emil in Henrik Obereigner. Na koncu je nastopil tudi Pepo Obereigner oblečen v Čiča z velikim hlebom sira v roki in recitiral zaključne verze.

Naslednja se je poročila Zdenka Obereigner. Kdaj je prvič prišel Aleksander Brettschneider obiskat očeta na Snežnik, ne izvemo, pač pa, da je bila zaročena že 1898 in tedaj so začeli prihajati na obiske tudi drugi člani družine Brettschneider, Zdenka pa se je odpeljala za daljši čas k njim na Dunaj. Obereignerjevi so bili s to poroko (ki je bila 17. aprila 1899 v Starem trgu) očitno zadovoljni.

Najstarejši sin Emil Obereigner pa je imel s poroko velike težave. 13. julija 1898 Schollmayer omenja, da sta bila z Zdenko poslana v Prosek k Milošu, "da si ogledata njegovo nevesto" in ga pregovorita, naj se z njo ne poroči. "Kočljivo in nevhvaležno poslanstvo", dostavi Schollmayer. Ko so bili za novoletne praznike (2. januarja 1899) vsi zbrani na Snežniku in se je Zdenkin zaročenec že odpeljal, je Miloš naznanil svojo odločitev, da se bo poročil z Regino Balanč, kar mu je cela družina oporekala, češ da jim ni "prijetna" in da ni "primerne". Zakaj, lahko le ugibamo. Ali zato, ker ni bila dovolj visokega stanu, ali pa, ker je bila Slovenka. Vsekakor je prišlo do poroke v Proseku 26. oktobra 1899, ki sta se je pa udeležila samo starša Obereigner in Schollmayerjeva. Tisto leto je Miloš pripeljal Regino za božične praznike na Snežnik, Schollmayer ju je 26. decembra peljal tudi v Kočo vas na obisk h grofici Lichtenberg, pozneje pa Schollmayer Regine skoraj ne omenja več, celo na Pepovo poroko je Miloš ni pripeljal.

Pepo (Josef von Obereigner) je služboval kot mornariški oficir v Puli, kjer ga je njegov češki prijatelj Pavel Machaček (ki je bil ladijski častnik) seznanil s svojo sestro Marico, ki jo je Pepo pripeljal predstaviti v Snežnik že 18. avgusta 1901. Kdaj in kako so se Machačkovi spoprijateljili z družino Kupelwieser, ki je imela tedaj v lasti Brione, ne vemo, očitno pa je bilo to veliko prijateljstvo, da so Kupelwieserjevi pripravili tako imenitno poroko na Brionih. Že priprave doma so bile velike, treba je bilo nabaviti primerne obleke in klobuke, ki so jih poslali po pošti naprej. 23. aprila so se peljali iz Pivke z vlakom v Pulo in prenočevali v Hotelu Central. 24. aprila so si ogledali Pulo in Pepovo bodoče stanovanje. 25. aprila jim je Pepo pokazal arzenal in mornariški muzej. Opoldne sta prispela še Miloš in Heinrich Obereigner in popoldne so se vsi odpeljali z jahto Karla Kupelwieserja, ki jo je vozil njegov brat Leopold, na Brione, kjer so jih že pričakovali Marica in vsi njeni sorodniki. Nato je lastnik otoka Karl Kupelwieser Jožefa Obereignerja in Schollmayerja peljal na krožno pot po vsem otoku. Zvečer je bila večerja s plesom v hotelu. 26. aprila

je zjutraj Pavel Kupelwieser pokazal Schollmayerju najlepše točke otoka. Ob 12h je bila poroka in Schollmayer je bil Pepova poročna priča. Sledi veliko poročno kosilo. Ob petih se je mladi par odpeljal s Kupelwieserjevo jahto "Brioni" v Fažano; vsi svatje so ju spremljali na jahti in se nato odpeljali v Pulo, kjer se je izkrcala vojaška godba, ki jim je ves dan igrala. Potem so se svatje odpeljali nazaj na Brione, kjer so bili povabljeni na večerjo h gospe Kupelwieser. 27. aprila zjutraj so imeli mašo v mali poljski kapeli, nato so opravili poslovlilne obiske pri Kupelwieserjevih in v vilah ob južni obali; kosili so v hotelu in se odpeljali z malim čolnom (na petrolejski pogon) v Fažano, nato z vozom v Vodnjan in z vlakom do Divače (kjer je izstopil Miloš) in naprej do Pivke (kjer so se poslovili od Henrika). Zaradi močne burje in sneženja sta Schollmayerja ostala čez noč v Pivki, a kljub temu sta naslednji dan na vožnji na Mašun zelo zmrzovala. Tisto leto je še v maju hudo snežilo. 17. maja je Pepo pripeljal svojo ženo Marico na Snežnik, kamor se pripeljeta tudi Schollmayerjeva pozdravit mladi par. Naslednji dan pelje Pepo vse dame v gradič Koča vas h grofici Lichtenberg na obisk.

Poroka Henrika Obereignerja in Elze Kastl 2. decembra 1911 je bila v najožjem družinskem krogu. Iz Schollmayerjevega dnevnika in po podpisih na ohranjenih jeditnikih izvemo, da so se je od Obereignerjevih udeležili le Henrikova mati in brata: Emil, ki je bival v Ljubljani, ter Pepo, ki je prišel iz Prage. Henrik Schollmayer Lichtenberg mu je bil za poročno pričo. Takoj po poroki se je Pavlina Obereigner skupaj s sinom Pepom odpeljala v Prago. Elza in Heinz sta šla na poročno potovanje v Portorož v hotel Palace.

Šolanje

Obereignerjevi in Schollmayerjevi otroci so imeli sprva domačega učitelja, oziroma učiteljico. Ob koncu šolskega leta so morali opravljati izpit. Ohranjena so skoraj vsa spriševala Henrika Obereignerja. Ko je odhajal na šolanje v Ljubljano, je potreboval tudi rojstni list. Izstavil ga je kaplan v Starem trgu in sicer v slovenščini. Prav tam je njegovo ime zapisano v slovenski obliki Henrik in tudi v prvem ohranjenem spriševalu za 4. razred ljudske šole v Starem trgu pri Ložu (za leto 1884), ki je v celoti napisano slovensko; nato je odšel v I. mestno petrazredno ljudsko deško šolo v Ljubljani, spriševalo je v dveh vzporednih stolpcih dvojezično (1885), kjer sta navedeni nemška in slovenska različica imena. Pri učnih predmetih so navedeni le štirje: "Veroznanstvo, Slovenski in nemški učni jezik, Drugi deželni jezik (nemški) in Številjenje". Nato je odšel na državno gimnazijo v

Ljubljano ("Staatgymnasium zu Laibach"), kjer je bila slovenščina eden izmed prostovoljnih predmetov.

Schollmayerjevi otroci so opravljali letne osnovnošolske izpite v Postojni. Na Mašunu sta se zamenjali vsaj dve domači učiteljici. Leta 1901 Schollmayer odpove službo učiteljici Luisi Weymayer (ki je bila pri njih na Mašunu od septembra leta 1895 in so jo imeli radi, kar dokazujejo nadaljni stiki), ker sta se z ženo odločila, da pošljeta Margareto v 4. razred osnovne šole v Gmunden v Avstrijo, da bi bila skupaj s sestrično Nelly (hčerko Schollmayerjevega brata Etbina) v internatu Ort; najmlajšega Heimarja pa sta poslala v šolo v Ljubljano, tako da so vsi trije fantje stanovali skupaj pri gospodični Gnjezda, pozneje pa pri Schollmayerjevi materi Korneliji (roj. Costa).

Bolezni in nesreče

Doslej smo naštevali le sončne strani v življenju obeh snežniških upravnikov in njihovih družin, žal pa bolezni, nesreč in trpljenja tudi njim ni manjkalo.

Schollmayer je imel pogosto hude zobobole, verjetno zato, ker je toliko prezebal na svojih pohodih po revirju. Sprva je hodil k zobozdravniku v Trst, pozneje pa v Ljubljano; zelo zgodaj je dobil protezo. Seveda so bili pogosti prehladi, Schollmayer nekje pravi "oba z Marijo imava moderno bolezen, ki se imenuje influenza". 19. avgusta 1891 je Schollmayer pri gradnji ceste ob eksploziji dinamita izgubil levo oko. Odtlej je imel težave z desnim očesom, ki je bilo preobremenjeno.

Tudi njegovim otroci so bili pogosto bolni, ali pa so se jim pripetile kakšne nesreče. 2. junija 1897 je Greta padla skozi kuhinjsko okno v prvem nadstropju, a na srečo jo je odnesla le z modricami. 9. avgusta 1901 se je Etbina sprožila flobert puška in šrapneli so mu raztrgali nogo. Treba ga je bilo peljati v ljubljansko bolnišnico, kjer ga je operiral dr. Šlajmer. S težavo mu je rešil nogo. Šele konec septembra so pripeljali Etbina na Snežnik in ga vozili okoli v invalidskem vozičku. V začetku oktobra istega leta Franci v Ljubljani zbolijo za škrlatinko in stara mati ga takoj spravi v bolnišnico. Tudi on visi na nitki. Oba sta si opomogla in v novembru sta se vrnila v šolo.

V januarju leta 1902 sta se Schollmayerja še udeležila velikega oficirskega plesa v ljubljanski Kazini, v februarju čitalniške plesne zabave v Starem trgu in v aprilu Pepove poroke na Brionih. Preden nadaljujemo z žalostnimi dogodki leta 1903, je treba povedati tudi nekaj o neljubih zamerah in napetostih med Schollmayerjem in Obereignerjem. Najprej je Schollmayer zameril Obereignerju že to, da ga je poslal na Mašun, kjer je

dobesedno moral orati ledino. Čeprav je Obereigner nenehno pošiljal na Mašun vse, kar so potrebovali, je Schollmayer zameril že, ko enkrat ni še isti dan poslal voza, da odpelje bolnega otroka na Snežnik. Tudi jubilejno proslavo ob 25-letnici Obereignerjevega službovanja je kajpak organiziral Schollmayer in tudi to pot ni jasno, zakaj sta se nekaj dni prej zaradi tega hudo sporekla. Najbolj verjetno je, da se je Obereignerju zdelo kosilo v gostilni Petsche preveč razkošno. Vsekakor sta si bila po značaju zelo različna: Obereigner je bil skromen in dobrodušen, Schollmayer pa precej častihlepen, zato tudi s svojim gmotnim položajem ni bil nikoli zadovoljen. Od Obereignerja je pričakoval, da mu bo preskrbel napredovanje in zvišanje plače. Celo Marija je morala v tem smislu pisati 1898 očetu, a je dobila negativen odgovor. Obereignerju je bilo očitno takšno moledovanje pri princu pod častjo, medtem ko Schollmayer nenehno prosi princa za kakšen dodatek, za nabavo pohištva, za šolnino ali za povračilo bolniških stroškov.

12. junija 1902 pokliče princ Herman Schollmayerja in mu pove, da je povišan v gozdarskega mojstra in da naj se preseli na Snežnik, kar je Schollmayer sprejel "z zelo mešanimi občutki". Toda sedaj je imel Schollmayer druge skrbi. Najprej je moral spraviti Marijo na Snežnik, kjer je zdravnik ugotovil hudo vnetje slepiča in naročil strogo ležanje. Vnetje se je res polagoma pomirilo in tisto poletje so še lepo preživeli na Mašunu z družino Schollmayerjeve sestre Mici Hromatka in ob pogostih medsebojnih obiskih s knežjo družino. Konec avgusta gre Jožef Obereigner na dopust in pred Schollmayerju oskrbnišvo. Ta piše 31. avgusta 1902 princu Hermanu, da je Obereigner to predajo opravil zelo površno in da si zanj sploh ni vzel časa. Toži, da nasprotuje vsakemu njegovemu predlogu in celo to, da Obereigner dela po svoje, in da ne predloži načrtov in predračunov najprej lastniku (t.j. princu), kar bi bila prva dolžnost upravnika posestva, itd.¹⁹

Kaj je hotel Schollmayer s tem doseči? Morda Obereignerjev službeni položaj? Vsekakor se je po eni strani življenje kaj kmalu tako obrnilo, kakor si je Schollmayer želel, po drugi strani pa ga je tudi hudo udarilo.

V septembru 1902 so se Schollmayerjevi selili z Mašuna na Snežnik, pri čemer je Marija še veliko pomagala. Konec septembra je ponovno zbolela, vnetje se je razširilo na rodila in v novembru je morala v ljubljansko bolnišnico, kjer je bila večkrat operirana. Da bi bil čim več ob njej, je Schollmayer stanoval kar v Leonišču in se tam tudi prehranjeval. Obiskovali so jo tudi starši in otroci.

¹⁹ AS, GR Koča vas, Fasc. 7, Korespondenca.

V začetku februarja 1903 se je Jožef Obereigner močno prehladil in obležal. Sedaj je moral Schollmayer nadomeščati še njega in organizirati prevoz svoje žene iz Ljubljane na Snežnik, ker se je želela vrniti domov. Rezerviral je poseben kupe v vlaku in doma pripravil landaver, za vožnjo od Rakeka do gradu. Marija je vožnjo še kar dobro prestala, toda direktorjevo zdravstveno stanje se je naglo slabšalo. V noči 10. na 11. februarja 1903 okoli 1h je Pavla Obereigner poklicala Schollmayerja, naj jo nadomesti pri bolniku, ker je zelo težko dihal. Schollmayer je ostal do 2h zjutraj pri njem; ko si je malo opomogel, je postal prav vedre volje. Očitno ni niti slutil, da bi mu bil Schollmayer kdaj kaj zameril. Celo prisilil ga je, naj z njim izpije kozarec vina na njegovo skorajšnje ozdravljenje. 14. februarja je domači zdravnik dr. Neuberger zahteval konzilij zaradi direktorja in tudi zaradi njegove hčerke Marije. 15. februarja je prišel iz Ljubljane dr. Šlajmer in že petič operiral Marijo ter izjavil, da za Obereignerja ni pomoči. Tudi tisto noč je Schollmayer bdel pri bolniku. Nekaj minut pred pol deseto je prišel dr. Neuberger in vprašal bolnika, kako mu gre in ta je z mirnim glasom odgovoril: "Dobro!" Točno ob pol desetih je mirno izdihnil in Schollmayer mu je zatisnil oči. Ko to opisuje, je ves prevzet nad to lepo smrtjo. Žena Pavlina je zelo obvladano sprejela ta udarec, Marijo pa je to zelo prizadelo. Schollmayer je takoj zbudil vse uradnike, sluge in kočijaže na Snežniku. Pripravili so pokojnega in ga položili na mrtvaški oder. Schollmayer in njegov pomočnik sta pisala telegrame do 4h zjutraj. Vzrok smrti je bil pljučni edem.

Že 16. februarja 1903 je poslal princ Schollmayerju uradno navodilo, da naj takoj prevzame upravljanje posestva. 17. februarja pridejo žalujoči gostje, vsi Obereignerjevi otroci, Aleksander Bretschneider, Ottokar Bouček in Vojtech Obereigner iz Podebradov. 18. februarja 1903 sledi slovesni pogreb.

22. februarja 1903 nesejo Marijo malo ven na sonce, vendar ji gre le na slabše. 3. marca dobi Schollmayer od princa sporočilo o zvišanju plače na 5200 kron letno in hkrati pride pokojninski dekret za vdovo Pavlino Obereigner. Zdenka ostane še do 11. marca pri materi in Mariji, potem se vrne v Ischl. Tedaj je začela grofica Lichtenberg ostajati v Snežniku, sprva pri vdoveli Pavli in bolni Mariji, a tudi potem ko se Pavla preseli v Ljubljano. Vsem je v veliko pomoč, čeprav je Schollmayer večinoma sam z zdravnikovo pomočjo negoval Marijo in zelo požrtvovalno previjal njene gnojne rane, ki so povrh še širile neznosen vonj. Morali so ji dajati opij in morfij. Čeprav sta jo uspavala, se je iz oмотice prebujala in pretresljivo kričala od bolečin. 17. marca 1903 Schollmayer

zapiše: "Obupujem, ko gledam to trpljenje; samo prosim Boga, naj jo kmalu odreši in to je strašno!" To se je izpolnilo 18. marca 1903 zjutraj, ko je mirno zaspala.

Marija je bila pokopana v Ljubljani, kjer je imela družina Costa Schollmayer družinski grob. Po pogrebu se je Henrik Schollmayer najprej odpeljal v Gmunden k hčerki Greti, ki ni bila niti na materinem pogrebu, in jo obiskal v internatski šoli. Tam je ostala le do konca šolskega leta, naslednje šolsko leto pa jo je oče vpisal v ljubljanski dekliški inštitut "Huth".

Po vrnitvi na Snežnik se je Schollmayer vrgel v delo na posestvu, v kar je bil tudi v danih razmerah prisiljen. Razen tega se je še bolj posvečal otrokom, saj je imel s fanti v šoli nemalo preglavic. K sreči je zanje v Ljubljani skrbela zlasti njegova mati Kornelija, poleti na Snežniku pa tudi grofica Lichtenberg. Pavlina Obereigner se je odselila v Ljubljano 19. maja 1903.

Na poletje se je vrnila v grad grajska gospoda in gospe so imele sedaj novo temo razgovora: kaj bo storil mladi vdovec? Ali se bo znova poročil in s katero? 5. julija 1903 Schollmayer zaupa dnevniku, da je prišla grofica Lichtenberg po kosilu v gradu k njemu na kavo vsa razburjena, češ da sta jo gospa princesa in njena prijateljica gospa višja svetnica Kohl nagovarjali, naj Schollmayerja pregovori, da naj se poroči s Karlino Vilhar iz Prezida. Nato se je odpeljala domov. Drugi dan se je Schollmayer podal v Kočo vas, da grofico pomiri, naj jo ne skrbi glede poroke s Karlino, ker ne bo nič iz tega.

Grofica Viljemina Lichtenberg je bila zadnja svojega rodu in ni imela potomcev. Zato se je odločila, da Schollmayerja posvoji in mu preda svoje posestvo. Posvojilna pogodba je bila sklenjena 6. junija 1904 v Ložu, deželno sodišče v Ljubljani jo je potrdilo 6. julija, vendar je trajalo še nekaj let, da je bila potrjena tudi na Dunaju, ko je Franz Jožef I., dne 16. decembra 1910 njega in njegove potomce povišal v plemiški stan. Henrik pl. Schollmayer Lichtenberg si je sicer želel postati grof, vendar tega cesar ni odobril. 31. januarja 1906 preda grofica z darilno pogodbo Schollmayerju tudi svojo posest, tako da s tem dnem postane edini lastnik. V dnevnik zapiše: "Od te posesti bom komaj kaj imel, zato pa sem pridobil za svoje otroke dom in majhno premoženje." Posestvo je bilo že tedaj zadolženo. Na srečo je prav leta 1906 umrla teta Margareta Nowak (sestra Schollmayerjevega očeta) v Sibiu (tedaj Hermannstadt v Rumuniji) in je podedoval nekaj denarja, da je takoj odplačal del dolgova.

ZUSAMMENFASSUNG

Forstdirektor der Herrschaft Schneeberg Josef von Obereigner und seine Familie

Josef von Obereigner aus Podebrad in Böhmen übersiedelte im Jahre 1872 mit seiner Frau Pauline geb. Bouček und seinen drei Kindern auf die Herrschaft Schneeberg (Snežnik), welche in der Mitte des 19. Jahrhunderts von der fürstlichen Familie Schönburg-Waldenburg aus Hermsdorf bei Dresden käuflich erworben worden war. Der kaum 27jährige Forstmeister übernahm die Leitung einer der größten Herrschaften im damaligen Krain.

Die Familie zog in das Forst- und Verwaltungshaus im Schloßpark ein. Hier wurden noch zwei Söhne geboren, so daß die Obereigners insgesamt fünf Kinder hatten: Marie (Márie), Emil (Milos), Zdenka, Josef und Heinrich. Der Beitrag berichtet auch über das spätere Schicksal der Kinder und Enkelkinder Obereigners.

Josef von Obereigner nahm zuerst die bereits in Durchführung begriffene Ablösung der Wald- und Weideservituten in Angriff. Diese Ablösung ist ihm auch vollständig gelungen, wobei die Herrschaft nicht zu viel Schaden erlitt und die zahlreichen Berechtigten durch Abtretung von vielen tausend Hektar Wald dennoch gänzlich befriedigt wurden. Es blieb noch immer ein gut arrondierter und geschlossener Herrschaftsbesitz von 15.471 Hektar.

Gleichzeitig mußte er für die Aufschließung der herrschaftlichen Wälder Vorsorge treffen, um einerseits durch die an den Rändern der Herrschaft abgetretenen Wälder nicht vom Verkehr abschneiden zu lassen, andererseits auch, um einen entsprechenden Wirtschaftsbetrieb aufbauen zu können. Diese Aufgabe löste er durch den Bau vieler, trotz der großen Terrainschwierigkeiten musterhaft trassierter Straßen, die heute über 200 km messen.

Josef von Obereigner bemühte sich auch, an Stelle des regellosen Durchpleterns der Waldungen einen geordneten Wirtschaftsbetrieb einzuführen, vor allem um die schlecht verwertbare Buche durch wertvolle Nadelhölzer zu ersetzen, um dadurch eine Steigerung der Walderträge zu erreichen.

Bereits im Jahre 1875 beteiligte er sich an der Gründung des Krainisch-küstenländischen Forstvereins, dem er fortan als Ausschußmitglied angehörte. Später war er als Obmann des Bezirksstraßenausschusses und als Rat der Gemeinde Stari trg (Altenmarkt bei Laas) tätig. Er wurde wiederholt als Prüfungskommissar zu Staatsprüfungen für Forstwirte sowie für das Forstschutz- und das technische Hilfspersonal berufen. Diese und andere ähnliche Tätigkeiten fanden die Anerkennung des Kaisers durch die Verleihung des Ritterkreuzes des Franz-Joseph-Ordens im Jahre 1891 und die der Regierung durch Berufung in den Industrie- und Landwirtschaftsrat im Jahre 1898.

Im privaten Verkehr verstand er es, durch seine herzliche, gemüt- und humorvolle Weise die Herzen seiner Bekannten zu gewinnen.

Am 15. Februar 1903 wurde der rastlose Mann zu seinem 58. Lebensjahr nach kurzer, jedoch heftiger Lungenentzündung seiner Familie und seinem Leben entrissen.

Im Jahre 1884 nahm Josef Obereigner den jungen Heinrich Schollmayer als Förster an und beauftragte ihn mit dem entlegenen und einsamen Revier Mašun. Schollmayer heiratete zwei Jahre später Obereigners älteste Tochter Marie.

Weiterhin wird in diesem Beitrag zusammenfassend über das alltägliche Leben der beiden Familien berichtet, wie es aus den Tagebüchern von Heinrich Schollmayer aus den Jahren 1888 bis 1903 ersichtlich ist, welcher nach Obereigners Tod die Verwaltung der ganzen Herrschaft Schneeberg übernahm. Die handgeschriebenen Tagebücher, welche er (in deutscher Sprache) bis zu seinem Tode im Jahre 1930 führte, befinden sich im Arhiv Republike Slovenije (Archiv der Republik Slowenien).